

BİRİNCİ BASAMAKTA RUHSAL SAĞLIK VE BOZUKLUKLAR

Levent KÜEY*, Savaş KÜLTÜR**, Güneş GİRGIN***

Ruhsal/Zihinsel sorun, belirti ve bozukluklar yol açtıkları bireysel ve toplumsal yitimler nedeniyle ciddi bir sağlık/toplum sağlığı sorunu konumundadır. Bu sorunların çözümünde ruhsal sağlık hizmetlerinin genel/temel sağlık hizmetleri ile bütünleştirilmesi yeterli değilse de, gerekli bir ön koşuldur. Birinci basamak sağlık ekibi ve bu ekibin lideri konumundaki pratisyen hekimler anılan bütünleştirme sürecinde can alıcı önem taşır.

Bu düşüncelerden hareketle, İzmir Atatürk Devlet Hastanesi Psikiyatri Kliniği, İzmir Psikodrama Grup Psikoterapisi Derneği ve İzmir İl Sağlık Müdürlüğü İşbirliği ile İzmir İli Birinci Basamak Hekimlerini Kapsayan Birinci Basamakta Ruhsal Sağlık ve Bozukluklar konulu bir sürekli eğitim projesi geliştirilmiştir. Bu bildiri de, seminer uygulamaları Mart ayı başında tamamlanmış olan projenin planlama, uygulama ve değerlendirme aşamaları tanıtılmaktadır.

AMAÇ

Bu eğitim projesinde birinci basamak hekimlerinin ruhsal sağlık ve bozukluklar konusunda: 1) Bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi; 2) Konuyla ilgili duyarlılıklarının artırılması

amaçlanmıştır. Ayrıca, proje kapsamında Birinci Basamakta Ruhsal Sağlık ve Bozukluklar adlı bir yayın hazırlanması tasarlanmaktadır.

YÖNTEM

Hedef Kitle: İzmir ili birinci basamak hekimleridir. Proje Metropol Sağlık ocaklarından ve ilçe sağlık ocaklarından birer asil ve birer yedek olmak üzere toplam yaklaşık 160 pratisyen hekimin gönüllü katılımıyla yürütülmektedir.

Eğitici Kadro ve Konular: Eğitici kadro ve konular, 1) Daha önceki benzer eğitim programı; 2) Sağlık ocağı hekimlerinin görüşleri; 3) Psikiyatri kliniklerinin (İzmir Atatürk Devlet Hastanesi Psikiyatri Kliniği, Ege Üniv. Tıp Fak. Psikiyatri Ana bilim dalı, Dokuz Eylül Üniv. Tıp Fak. psikiyatri ana bilim dalı) görüşleri dikkate alınarak saptanmıştır. Eğitici İzmir ilinde çalışıyor olma, saptanan konularda eğitim/araştırma etkinliğinin bulunması ve gönüllülük ölçütleri ışığında belirlenmiş uzmanlardan oluşmaktadır. Konular ve eğitim kadrosu Tablo 1'de verilmiştir.

Eğitim Materyali: Eğitimde kullanılacak materyal amaca uygun biçimde her konuyu işleyecek uzman tarafından hazırlanmıştır. Bu materyalin hazırlanmasında birinci basamak hekiminin kuramsal ve pratik ihtiyaçları ile eğitim ilkeleri dikkate alınmaya çalışılmıştır. Bu eğitim materyali uygulama sonrası gözden geçirilerek

* Psikiyatr, Doç. Dr., İzmir Atatürk Devlet Hastanesi Psikiyatri Kliniği

** Psikiyatr, Prof. Dr., İzmir Atatürk Devlet Hastanesi Psikiyatri Kliniği

*** Psikolog, İzmir İl Sağlık Müdürlüğü Ruh Sağlığı Şubesi.

TABLO 1: İŞLENEN KONULAR VE EĞİTİM KADROSU.

- 1. SAĞLIK HİZMETLERİNDE BİRİNCİ BASAMAK HEKİMİNİN YERİ**
PROF. DR. GAZANFER AKSAKOĞLU
- BİRİNCİ BASAMAK HEKİMİNİN RUHSAL SAĞLIK HİZMETLERİNDE İŞLEVİ**
DOÇ. DR. LEVENT KÜEY
- 2. HASTA HEKİM İLİŞKİSİ**
PROF. DR. AYŞEN BAYKARA
- 3. ÇOCUKLUK VE ERGENLİK ÇAĞI RUHSAL ÖZELLİKLERİ**
PROF. DR. CAHİDE AYDIN
- 4. BİRİNCİ BASAMAKTA NEVROTİK BOZUKLUKLAR**
PROF. DR. NURİ DOĞAN ATALAY
- 5. BİRİNCİ BASAMAKTA DEPRESİF BOZUKLUKLAR**
DOÇ. DR. LEVENT KÜEY
- 6. BİRİNCİ BASAMAKTA BİPOLAR BOZUKLUKLAR**
DOÇ. DR. SİMAVİ VAHİP
- 7. BİRİNCİ BASAMAKTA PSİKOTİK BOZUKLUKLAR**
PROF. DR. SAVAŞ KÜLTÜR
- 8. BİRİNCİ BASAMAKTA ORGANİK KÖKENLİ RUHSAL BOZUKLUKLAR**
YARD. DOÇ. DR. ERHAN BAYRAKTAR
- 9. BİRİNCİ BASAMAKTA ALKOL VE MADDE BAĞIMLILIKLARI**
ÖĞ. GÖR. DR. BEYAZIT YEMEZ, UZM. DR. HAKAN ÇOŞKUNOL
- 10. BİRİNCİ BASAMAKTA PSİKOSOMATİK BOZUKLUKLAR**
UZM. DR. EROL ÖZMEN
- 11. BİRİNCİ BASAMAKTA KİŞİLİK BOZUKLUKLARI**
PROF. DR. SOLİ SORİAS
- 12. BİRİNCİ BASAMAKTA ACİL PSİKİYATRİK DURUMLAR**
UZM. DR. AYHAN EĞRİLMEZ
- 13. PSİKOFARMAKOLOJİK AJANLAR VE KULLANIMLARI**
PROF. DR. IŞIK TUĞLULAR,
- 14. BİRİNCİ BASAMAKTA PSİKOFARMAKOLOJİK TEDAVİLER**
PROF. DR. ZELİHA TUNCA
- 15. BİRİNCİ BASAMAKTA ÇOCUKLUK VE ERGENLİK RUHSAL SORUNLARI**
YARD. DOÇ. DR. SUHA MİRAL
- 16. CİNSEL YAŞAM VE SORUNLARI**
UZM. DR. EMRE KAPKIN
- 17. YAŞLILIK ÇAĞI VE BİRİNCİ BASAMAKTA RUHSAL SORUNLARI**
DOÇ. DR. İLKİN İÇELLİ
- 18. UYUM GÜÇLÜĞÜ YARATAN YAŞAM OLAYLARI**
DOÇ. DR. OYA SORİAS
- 19. KİMLİK VE BİRİNCİ BASAMAK HEKİMİNİN MESLEKİ KİMLİK SORUNLARI**
PSK. GÜNSELİ GİRGİN/DOÇ. DR. LEVENT KÜEY

yayına dönüştürülecektir. Materyalin hazırlanmasında işlenen konu elverdiği ölçüde uyulması beklenen konu başlıkları Tablo 2'de verilmiştir.

Uygulama: Katılanlar yaklaşık 80'er kişilik 2 kümeye bölünmüştür. Konular her küme için ayrı ayrı yaklaşık 5 aylık süre içinde, haftada bir kez, 45'er dakikalık 2 seminer biçiminde, toplam 30 saatlik (20x1.5=30) eğitim sürecinde işlenmiştir.

DEĞERLENDİRME

Bu eğitimin etkinliği katılanların eğitimin kendi güncel pratikleri üzerindeki etkisine dair düşünceleri ile ölçülmektedir. Bu amaçla hazırlanmış anket (Tablo 3) programın başında ve bitiminde uygulanmıştır; bu etkilerin izlemi için altı ay sonra tekrar uygulanacaktır. Diğer yandan, katılanlar eğitimin sonunda, uygun bir form ile her semineri içerik, biçim ve varolan bilgilerine katkısı açılarından değerlendirmiş ve programın

olumlu/olumsuz yanlarını açık uçlu sorulara yanıt vererek belirtmişlerdir. Bu değerlendirmelerden aynı zamanda seminer notlarının yayına dönüştürülmesinde de yararlanılacaktır. Eğitim programı sonunda bir katılım belgesi verilmiştir.

ZAMANLAMA VE İŞ AKIŞI

Bu eğitim projesinin ön taslağı Ocak 1993'de hazırlanmış ve İzmir ili sağlık ocaklarına ve psikiyatri kliniklerine gönderilerek görüş ve öneriler alınmıştır. Bunlar gözden geçirilerek proje protokolü oluşturulmuş ve eğitim kadrosu ile yapılan toplantılarda kesinleştirilmiştir. Seminerlerin uygulanışı (Ekim '93 - Mart '94) arasında gerçekleştirilmiştir. Önümüzdeki dönemde de seminer notlarının yeniden gözden geçirilmesi ve ruhsal sağlık ve bozuklukların pratisyen hekimin ihtiyaçlarına göre işlendiği bir kitap hazırlanması planlanmaktadır. Bu proje İzmir ili yerel olanakları çerçevesinde planlanmış ve yürütülmüştür.

TABLO 2: KONU ALT BAŞLIKLARI

(1) GİRİŞ

- * Tanım, tarihçe
- * Epidemiyoloji
- * Etiyoloji

(2) KLİNİK ÖZELLİKLER

- * Klinik özellikler, belirti ve bulgular
- * İlişkili tanı kategorileri, alt tipler, ayırıcı tanı
- * Yardımcı incelemeler
- * Seyir, prognoz

(3) ELE ALMA, YÖNLENDİRME VE SAĞALTIM

- * Sağaltım ilkeleri, uygulamaları
- * Ailenin yönlendirilmesi
- * Birincil korumaya yönelik ilke ve önlemler
- * İzleme ve üçüncül korumaya yönelik ilke ve önlemler

(4) KONUYLA İLGİLİ YASAL VE SOSYAL SORUNLAR

(5) TEST

Bir vaka (case) ya da durum (situation) öyküsü ve bununla ilgili 3-5 çoktan seçmeli soru

AYRICA ÇERÇEVE İÇİNE KONMAK ÜZERE:

- * Tanı ölçütleri
- * Konuyla ilgili yaygın yanlış inanışlar
- * Vurgulanması istenen özel konular

TABLO 3: DEĞERLENDİRME

- (1) Son altı ay içinde koyduğunuz *ruhsal bozukluk tanısı* tüm tanılarınızın yaklaşık yüzde kaçını oluşturmaktadır? %...
- (2) Son altı ay içinde yazdığınız *psikofarmakolojik ajanlar* tüm ilaçlarınızın yaklaşık yüzde kaçını oluşturmaktadır? %...
- (3) Son altı ay içinde tüm hasta sevklerinizin yaklaşık yüzde kaç *psikiyatriste sevk* biçimindedir? %...
- (4) Son altı ay içinde hospitalizasyon amacıyla yaptığınız sevklerin yaklaşık yüzde kaç *ruh sağlığı ve hastalıkları hastanesine/psikiyatri kliniğine sevk* biçimindedir? %...
- (5) Son altı ay içinde *ruhsal sağlık ve bozukluklarla ilgili herhangi bir aktiviteye* (panel, konferans, kongre vb.) katıldıysanız belirtiniz...